

TIPURI DE COMPARAȚII ÎN SINTAXA COMPARATĂ

ALEXANDRU NICOLAE

Institutul de Lingvistică al Academiei Române „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti”
Facultatea de Litere, Universitatea din București

alexandru.nicolae@unibuc.ro

Cuvinte-cheie: *sintaxă comparată; metodologie; parametru; gramatică generativă; tipologie lingvistică.*

Keywords: *comparative syntax; methodology; parameter; generative grammar; linguistic typology.*

1. INTRODUCERE

1.1 Sintaxa comparată este înțeleasă ca fiind „acea parte a teoriei sintactice care vizează caracterizarea optimă a acelor proprietăți ale limbilor umane care nu sunt universale” (Kayne 2000:3). Programul comparatist în teoria sintactică are origini vechi (germenii săi pot fi recunoscuți în secolul al XIX-lea în gramatica comparativ-istorică, în mișcarea neogramatică, precum și în primele schițe de lingvistică comparativ-balcanică¹), dar includerea sa explicită în preocupările curente de cercetare se găsește în tipologia opțiunilor de topică propusă de Greenberg (1963) și în Modelul GB (*Government and Binding*), formulat în *Prelegerile de la Pisa* de Chomsky (Chomsky 1981)².

Adoptând un cadru neutru teoretic (o abordare transversală a diverselor paradigme teoretice contemporane), Haspelmath (2014: 491-492) întocmește o listă cuprinzătoare de obiective ale studiului comparativ al tiparelor sintactice: „a. studierea limbilor în mod contrastiv, cu scopul de a facilita învățarea limbilor străine; b. detectarea tiparelor areale, cu scopul de a descoperi influențe de contact lingvistic în fazele mai vechi ale limbilor; c. identificarea tiparelor invariabile în cadrul variației, adică universalii sintactice sau principii sintactice universale; d. explicarea motivului pentru care «limbile sunt așa cum sunt» (adică explicarea universalii); e. explicarea modului în care este posibilă achiziția limbajului în

¹ Din Kopitar (1829); Miklosic (1861).

² Preocupările explicit comparatiste în gramatica generativă precedă Modelul GB – a se vedea, de exemplu, în lingvistica românească, examinarea comparativă a limbilor romanice din Manoliu Manea (1971; 1977) –, însă în Modelul GB limitele variației sintactice devin un aspect central al teoriei sintactice prin introducerea noțiunii de *parametru*.

ciuda «sărăciei de stimuli»; f. utilizarea principiilor universale pentru a oferi explicații mai elegante asupra structurii și a funcționării sistemelor limbilor individuale; g. utilizarea principiilor universale pentru a explica regularitățile schimbării sintactice și ale achiziției limbajului.”

Conceptul de **parametru** ocupă un rol central în gramatica comparată, fiind instrumentul teoretic prin care se surprinde variația în limbile naturale, folosit mai ales în gramatica generativă, dar și în tipologia lingvistică clasică. În gramatica generativă, parametrii au fost introduși în cadrul Teoriei Principiilor și a Parametrilor din Modelul GB (Chomsky 1981), fiind conceptualizați ca trăsături binare ce diferențiază tipologic limbile: de pildă, *parametrul pro-drop* (sau *parametrul subiectului nul*) distinge limbile ce permit omiterea subiectului (spaniola, italiana, româna) de cele care nu o permit (engleza, franceza); alte exemple de parametri identificați și examinați în gramatica generativă includ *parametrul concordanței negative*, *parametrul poziției centrului*, *parametrul polisintezelor*, *parametrul deplasării elementelor interogative* etc. În tipologia lingvistică, parametrii au jucat întotdeauna un rol secundar (vezi discuția la Comrie 1989:38–42), de interes central în această paradigmă fiind identificarea și clasificarea **universalilor** lingvistice; există însă o serie de proprietăți variabile ale gramaticii limbilor naturale care au fost examinate în tipologia lingvistică din perspectiva noțiunii de parametru: *parametrul marcării dependențelor gramaticale (pe centru sau pe subordonat)* (Nichols 1986), opțiunile de topică ale constituenților majori (SVO/VSO/OVS) (Greenberg 1963), *parametrul sintetic-analitic* etc.

Unul dintre rezultatele importante ale perioadei GB este identificarea parametrilor majori („macroparametrii”) de variație sintactică. Începând cu anii 1990, cercetările s-au concentrat, pe de o parte, în direcția identificării parametrilor minori de variație sintactică („microparametrii”) (vezi programul microparametric al lui Kayne 2000, 2005, 2013) și a relației macroparametru/microparametru (vezi lucrările cuprinse în Biberauer (ed.) 2008, în special Baker 2008; vezi, de asemenea, ipoteza ierarhiilor de parametri propusă de Roberts și grupul ReCoS, e.g. Roberts 2012; 2019) și, pe de altă parte, înspre explorarea și a altor dimensiuni de variație lingvistică – în special variația diacronică (vezi, de exemplu, Ledgeway 2012) și diatopică (vezi, de exemplu, lucrările reunite în D’Alessandro, Ledgeway, Roberts 2010), eventual combinate (vezi, de exemplu, lucrările reunite în Benincă, Ledgeway, Vincent 2014). În paralel, de la Greenberg (1963) încoace, tipologia lingvistică s-a orientat către îmbogățirea bazei de date empirice pentru examinarea comparativă a limbilor (în formularea universalilor de topică, Greenberg 1963 folosește o bază de date de 30 de limbi; în schimb, WALS 2013 are o bază de date de 2262 de limbi³); distribuția areală a trăsăturilor lingvistice (WALS 2013 este un atlas al structurilor lingvistice); modelare statistică și computațională a datelor empirice ș.a.m.d. În ciuda limitărilor teoretice și metodologice pe care și le impune

³ Alte baze de date folosite în mod curent în tipologie sunt AUTOTYP (<https://www.autotyp.uzh.ch/>), Grambank (<https://grambank.clld.org/>), Glottobank (<https://glottobank.org/>) sau PHOIBLE (<https://phoible.org/>).

fiecare școală de gândire și care izvorăsc din axiomele diferite ale fiecăreia⁴, în practică, există o serie de concepte și metode de analiză comune (vezi Polinsky 2012 pentru o discuție mai aprofundată); de pildă, modelul de filogeneză lingvistică propus de G. Longobardi și colaboratorii săi (vezi, de exemplu, Longobardi *et al.* 2013; Longobardi 2017; Longobardi și Guardiano 2017) se bazează pe noțiunea de parametru în accepția sa generativă, însă folosește o serie de instrumente și metode din tipologia lingvistică: *big data*, distribuție areală și modelare statistică a datelor.

1.2 În lumina fundamentului teoretic expus mai sus, acest articol metodologic propune o prezentare schematică a principalelor tipuri de comparație a materialului empiric în sintaxa comparată. Fiecare metodă de comparație identificată este ilustrată prin exemple reprezentative (în principal, parametri de variație sintactică în accepția gramaticii generative sau a tipologiei lingvistice clasice). De asemenea, se subliniază și limitele fiecărei metode (comparația lingvistică majoră identifică parametri majori de variație/macroparametri, pe când alte metode servesc mai bine la identificarea variației minore sau a microparametrilor).

2. TIPURI DE COMPARAȚIE

În funcție de obiectivele fiecărei cercetări în parte, se folosește o metodă de analiză unică sau o combinație a acestora pentru a dezvălui diferitele fațete ale variației lingvistice. Principalele metode sunt clasificate după scopul și domeniul de aplicare a comparației.

2.1 COMPARAȚIA LINGVISTICĂ MAJORĂ

Această metodă implică **compararea de limbi care sunt diferite genealogic și îndepărtate geografic**.

Cu referire la parametrul *pro-drop*⁵, cunoscut în literatura de specialitate și ca parametrul *subiectului nul* (deși limitarea la subiect nu este întru totul justă, întrucât scapă din vedere limbile cu *pro-drop* radical), din comparația lingvistică majoră rezultă valorile din (1):

(1) Parametrul *pro-drop*

(a) *limbi pro-drop* [româna și majoritatea limbilor romanice, cu excepția francezei și, parțial, a portughezei braziliene; turca, berbera, hausa, basca]: subiectul poate fi omis în condițiile recuperării sale contextuale – exemplificare în (2)

⁴ Tipologia lingvistică propune o abordare deductivă, unde clasificările rezultă din generalizări asupra datelor empirice; gramatica generativă este esențialmente inductivă și pornește de la construcția de clasificări logic posibile pe care apoi le rafinează și consolidează prin materialul empiric.

⁵ În sintagma *pro-drop*, componentul *pro* se referă la *pronume*. Așadar, *pro-drop* înseamnă căderea/nepronunțarea unui pronume.

- (b) *limbi non-pro-drop* [engleza, franceza]: subiectul nu poate fi omis (căderea subiectului provoacă negramaticalitate) – exemplificare în (3)
 (c) *limbi cu pro-drop radical*⁶ [japoneza, coreana, chineza, thailandeza, vietnameza, unele limbi indoneziene, burmeza, khmera]: subiectul și/sau obiectul pot fi omise în condițiile recuperării contextuale – exemplificare în (4)

- (2) a. (Voi) *citiți o carte.* [română]
 (Voi) *state leggendo un libro.* [italiană, D'Alessandro 2015]
 (3) b. You are reading a book. [engleză]
 *Are reading a book.
 (4) Vorbitorul A: [chineză mandarină, Huang 1984]
Zhangsan kanjian Lisi le ma?
Zhangsan vedea Lisi LE⁷ Q
 'L-a văzut Zhangsan pe Lisi?'
 Vorbitorul B:
 a. *ta kanjian ta le* (subiect și obiect realizate)
el vedea el LE
 b. *Ø⁸ kanjian ta le* (căderea subiectului)
vedea el LE
 c. *ta kanjian Ø le* (căderea obiectului)
el vedea LE
 d. *Ø kanjian Ø le* (căderea subiectului și a obiectului)
el vedea LE
 'El l-a văzut pe el'

O tipologie asemănătoare rezultă și pentru parametrul *poziției centrului de grup* (numit și parametrul *centrului*):

(5) **Parametrul poziției centrului de grup**

- (a) *limbi cu centru inițial* [engleza, limbile romanice, limbile celtice]: în topica nemarcată, în orice grup sintactic, centrul precedă complementul – exemplificare în (6)
 (b) *limbi cu centru final* [latina arhaică, japoneza, turca, limbile dravidiene, navajo]: în topica nemarcată, în orice grup sintactic, complementul precedă centrul – exemplificare în (7)

⁶ În limbile cu *pro-drop radical*, se pot omite în egală măsură atât subiectul, cât și obiectul în condițiile recuperării din context/discurs. În schimb, în limbile cu *pro-drop obișnuit* (de tipul românei), se poate omite doar subiectul; căderea obiectului are alte implicații – de exemplu, schimbarea tipului aspectual al predicăției: în comparație cu propoziția *Ion citește o carte* (în care obiectul este realizat), în propoziția *Ion citește*, în care verbul tranzitiv este folosit absolut, predicăția denotă o stare și devine contextual intransitivă.

⁷ *Le* este o particulă modal-aspectuală; *ma* este o particular interogativă.

⁸ *Ø* marchează pronumele nul.

(c) *limbi cu opțiuni parametrice mixte* [limbile germanice continentale de vest (neerlandeză, germană), fazele medievale ale limbilor romanice, alte limbi noneuropene] – exemplificare în (8) (în germană, grupurile verbale au setarea centru final, (8a), iar grupurile nominale au setarea centru inițial, (8b)) și în (9) (în limba lokaa, grupul verbal are setarea centru inițial în propozițiile afirmative (9a,b) și setarea centru final în propozițiile negative (9c) și gerunziale (9d) (Baker 2005))

- (6) *Mănânc un măr.* [română]
 (7) *ringo-o tabe-ru* [japoneză]
 măr-ACC mănca-NON-TRECUT
 ‘Mănânc un măr.’
 (8) a. *ein Verb in ein Nomen konvertieren* [germană]
 un verb.ACC în un nume converti.INF
 ‘a converti un verb într-un nume’
 b. *das Konvertieren eines Verbs in ein Nomen*
 DEF converti.INF unui verb.GEN în un nume
 ‘convertirea unui verb într-un nume’
 (9) a. *Úbì ó-kpèyì kò-póó* [lokaa]
 Ubi 1⁹ACORD-vinde 11-ceașcă
 ‘Ubi a vândut o ceașcă’
 b. *Benben yá-tùm yá-jí è-sàu.*
 copii.2 2ACORD-foarte 2ACORD-mănâncă 7-pește
 ‘Copiii mănâncă mult pește.’
 c. *Úbì kò-póó òó-kpèyì.*
 Ubi 11-ceașcă NEG-1ACORD-vinde
 ‘Ubi nu a vândut o ceașcă.’
 d. *Úbì ó-kòòmà è-sàu kè-jî.*
 Ubi 1ACORD-stop 7-pește mîncînd
 ‘Ubi a încetat să mănânce pește.’

După cum se poate observa, prin comparația lingvistică majoră se identifică macroparametrii (sau parametri majori), care surprind diferențele structurale fundamentale între limbi/familii de limbi. Unele limbi prezintă microvariație intralingvistică (/internă) și nu pot fi caracterizate prin setarea unui parametru major (vezi cazul limbilor germanice continentale sau al limbii lokaa în relație cu parametrul poziției centrului); valoarea parametrului este, în atare situații, *ne-/subspecificată*. Cazurile de microvariație interlingvistică pot conduce la categorii mai fine în clasificare (vezi discuția din secțiunea următoare).

⁹ În limba lokaa substantivele sunt organizate în clase nominale; numere din glosă indică apartenența la o clasă nominală anume.

2.2 COMPARAȚIA LINGVISTICĂ MINORĂ

Această metodă implică **compararea de idiomuri mai apropiate**: limbi din aceeași familie sau dialecte ale aceleiași limbi.

Luând spre exemplificare parametrul *pro-drop*, comparația romanică ne permite să facem distincții suplimentare în cadrul limbilor *pro-drop*. Portugheza braziliană și dialectele italienești de nord se deosebesc de celelalte limbi romanice cu subiectul nul prin așa-numita proprietate a *pro-drop-ului parțial/subiectului nul parțial*.

În portugheza braziliană, subiectul nu se poate omite în propozițiile principale; o propoziție precum (10a) este judecată drept strict negramaticală¹⁰, prezența subiectului fiind obligatorie (exemplul (10b) este versiunea gramaticală). Căderea subiectului este posibilă în portugheza braziliană doar în contexte sintactice clar definite: cu verbe care au subiecte nontematice (verbe meteorologice, de exemplu) (11), în propoziții generice (12) și în situații de control sintactic (13) (exemple din Holmberg *et al.* 2009).

- (10) a. **Comprou um carro.* [portugheză braziliană]
a.cumpărat o mașină (Ferreira 2009)
b. ***Ele** comprou um carro.*
el a.cumpărat o mașină
'(El) a cumpărat o mașină.'
- (11) *Está chovendo.*
este plouând
'Plouă.'
- (12) *E' assim que faz o doce.*
este așa că face DEF desert
'Așa se face desertul'
- (13) *O João_i disse que (ele_i) tinha comprado uma casa.*
DEF João a.zis că el a cumpărat o casă
'João a zis că a cumpărat o casă.'

Dialectele italienești de nord prezintă o situație și mai interesantă. În aceste dialecte, există categoria cliticelor subiect (vezi Poletto și Tortora 2016 pentru o prezentare exhaustivă tipologiei și a funcțiilor cliticelor subiect în dialectele romanice). După cum observă Roberts (2009: 306) cu privire la cliticele personale de subiect, în dialectele în discuție se observă o tendință a acestor clitice de a fi lexicalizate la persoanele verbului care nu se disting flexionar de alte persoane. Spre deosebire de portugheza braziliană, unde situațiile de cădere obligatorie a subiectului sunt clar determinate sintactic, în dialectele italienești de nord se

¹⁰ Propoziția (10a) este gramaticală în portugheza europeană. Pierderea subiectului nul în portugheza braziliană a fost pusă în relație cu pierderea acordului în persoană la verb în acest idiom (Duarte 1995).

observă că subiectul se lexicalizează în mod obligatoriu prin clitic doar în unele poziții din paradigma verbului.

- (14) *a dormə, tə dormə, i/al dormə, a durmiŋ, durmitə, i/al dormənə* [dialectul din Carrara]
 ‘Eu dorm, tu dormi...’ (Manzini și Savoia 2005, I:80)
- (15) *dormi, ta dormat, al/la dorma, dormum, dormuf, dormaŋ* [dialectul din Como]
 ‘Eu dorm, tu dormi...’ (Manzini și Savoia 2005, I:100)
- (16) *(E) parlo, tu parli, e/la parla, si parla, vu parlate, e/la parlano* [dialectul florentin]
 ‘Eu vorbesc, tu vorbești...’ (Brandi și Cordin 1989)

Practic, luând drept exemplu portugheza braziliană și dialectele italienești de nord, se observă o distincție suplimentară în cadrul limbilor (romanice) cu subiect nul: pe de o parte, există limbi cu *subiect nul generalizat* (subiectul se poate omite în toate contextele) și, pe de altă parte, limbi cu *subiect nul parțial* (subiectul se poate omite doar în unele contexte). Intrând în domeniul microvariației, cu privire la a doua categorie de limbi, se observă că factorii care determină lexicalizarea obligatorie și căderea subiectului variază la rândul lor: în portugheza braziliană, contextul sintactic este determinant, pe când în dialectele italienești de nord este determinantă morfologia personală a verbului finit. Inventarul limbilor cu subiect nul parțial include și alte limbi (neromanice) precum finlandeza, marathi, islandeza, assameza, ebraica; contextele de lexicalizare obligatorie a subiectului și factorii determinanți variază de la un idiom la altul.

Distincția suplimentară introdusă mai sus impune o reformulare a parametrului *pro-drop* introdus în (1); categoria limbilor *pro-drop* include 2 subclase.

(17) **Parametrul *pro-drop* (reformulat)**

(a) *limbi pro-drop*

(a₁) *limbi cu pro-drop generalizat* [limbi romanice: româna, italiana, spaniola, catalana, portugheza europeană; turca, berbera, hausa, basca]

(a₂) *limbi cu pro-drop parțial* [limbi romanice: portugheza braziliană, dialectele italienești de nord; finlandeza, marathi, islandeza, assameza, ebraica]

(b) *limbi non-pro-drop* [engleza, franceza]

(c) *limbi cu pro-drop radical* [japoneza, coreana, chineza, thailandeza, vietnameza, unele limbi indoneziene, burmeza, khmera]

În concluzie, așa cum subliniază Kayne într-o serie de lucrări (Kayne 2000; 2013) în care pledează pentru cercetarea microparametrică, compararea limbilor înrudite sau a dialectelor aceleiași limbi reduce variația irelevantă și, prin urmare, ajută la eliminarea „zgomotului”, permițând astfel identificarea mai precisă a diferențelor parametrice relevante.

2.3 COMPARAȚIA SINTACTICĂ DIACRONICĂ

Această metodă implică observarea diferențelor sintactice **între diverse faze istorice în aceeași limbă sau familie de limbi**. În funcție de extensiunea comparației, abordarea diacronică poate fi o metodă de comparație majoră, atunci când privește o familie de limbi în ansamblu, sau minoră, atunci când se analizează fazele distincte istoric ale aceleiași limbi, fiecare perspectivă asociindu-se cu rezultatele metodei, așa cum au fost prezentate mai sus.

Un alt parametru de variație lingvistică major, cu un rol important în structura și funcționarea sistemelor lingvistice, este *parametrul concordanței negative*. Concordanța negativă reprezintă „fenomenul prin care mai multe elemente negative din sintaxă dau naștere doar unei singure negații în interpretare” (Zeijlstra 2004:333-34). Structura parametrului concordanței este prezentată în schema din (18).

(18) **Parametrul concordanței negative**

(a) *limbi fără concordanță negativă* [latina, engleza standard, suedeza, olandeza]: un singur element negativ (fie negația verbului, fie un cuvânt negativ) conferă interpretare negativă propoziției

(b) *limbi cu concordanță negativă*: cuvintele negative nu sunt legitime dacă marcatorul de negație a verbului lipsește

(b₁) *limbi cu concordanță negativă strictă* [româna, ceha, slovena, poloneza, kanuri]: indiferent de poziția în propoziție, cuvintele negative nu sunt legitime dacă marcatorul de negație a verbului lipsește

(b₂) *limbi cu concordanță negativă nonstrictă* [italiana, spaniola, chamorro, araba egipteană, islandeza]: cuvintele negative nu sunt legitime dacă marcatorul de negație a verbului lipsește, cu excepția cuvintelor negative preverbale (care conferă interpretare negativă propoziției în absența negației verbului)

Putem ilustra valorile parametrului concordanței negative prin următorul set de exemple. Exemplele din (19)-(20) ilustrează, cu material din engleză, categoria *limbilor fără concordanță negativă*¹¹. În (19), se observă că propoziția primește interpretare negativă fie prin marcatorul de negație a verbului (19a), fie printr-un cuvânt negativ, indiferent de poziția sa – preverbal în (19b) sau postverbal (19c).

¹¹ Engleza nonstandard și dialectală (americană și britanică) prezintă multe situații de concordanță negativă:

- (i) a. *I ain't never been drunk.* (Alabama; Feagin 1979)
- b. *Nobody ain't doin' nothing' wrong.* (West Texas; Foreman 1999)
- c. *I don't never have no problems.* (African American English; Green 2002)
- d. *Neither of my brothers wouldn't do anything.* (Wales; Tubau Munteață 2008)
- e. *I say, no I'm not having no doctor.* (Wales; Tubau Munteață 2008)

În schimb, negramaticalitatea exemplelor din (20) arată imposibilitatea de a combina, în limitele aceleiași propoziții, un cuvânt negativ cu negația verbului, confirmând faptul că un singur element negativ conferă interpretare negativă propoziției.

- (19) a. *John did **not** call.*
 b. ***Nobody** called.*
 c. *John saw **nobody**.*
 (20) a. **John did **not** see **nobody**.*
 b. ****Nobody** did **not** call.*

Setarea parametrică inversă – *limbă cu concordanță negativă strictă* – este ilustrată de slovenă. În setul de exemple din (21)–(22), se observă că este necesar ca auxiliarul să apară la formă negativă pentru o asigura o structură bine formată (asteriscul la **(ni)* marchează agramaticalitatea construcțiilor în absența auxiliarului la formă negativă). Întrucât poziția cuvântului negativ (*nihče*, *nikogar* ‘nimeni’) (preverbal, postverbal) nu afectează gramaticalitatea structurii, slovena face parte din categoria *limbilor cu concordanță negativă strictă* (la fel ca și româna).

- (21) *Nihče ***(ni)** včeraj prišel* [slovenă]
 nimeni NEG.AUX ieri venit (Gregorčič et al. 2024)
 ‘Nimeni nu a venit ieri.’
 (22) *Janez ***(ni)** videl **nikogar***
 Ion NEG.AUX văzut nimeni.ACC
 ‘Ion nu a văzut pe nimeni.’

În fine, un tip mai rar de concordanță este *concordanța negativă nonstrictă*. Acest tip de concordanță negativă nu este uniform (van der Auwera și Van Alsenoy 2016: 493-506); proprietatea principală, care unifică subtipul, este aceea că prezența unui element negativ în propoziție nu determină decât în unele contexte prezența marcatorului de negație la verb. În setul de exemple din (23), se observă că prezența unui indefinit negativ în poziție preverbală nu determină marcarea negativă a verbului (23a), spre deosebire de exemplul din (23b), unde observăm că elementul negativ postverbal este asociat cu un verb la formă negativă.

- (23) a. ***ni unu** istaba guini gi paingi* [chamorro]
 nu unul a.fost aici LOC noaptea.trecută (Chung 1998)¹²
 ‘Nu a fost nimeni aici aseară.’
 b. ***ni** ma-akka’ yu’ **ni háfafa** ha’*
 nu a.fost-muşcat eu nu ceva EMP
 ‘Nu am fost muşcat de nimic.’

¹² Apud van der Auwera și Van Alsenoy (2016).

Lucrând cu aceste valori pentru parametrul concordanței negative, ne putem îndrepta atenția către diacronia limbilor romanice. Este bine cunoscut faptul că latina era o *limbă fără concordanță negativă* (vezi Gianollo 2016 și referințele): după cum se observă din exemplele (24)–(25), prezența unui indefinit negativ preverbal (24) sau postverbal (25) nu determină prezența marcatorului de negație la verb. În schimb, latina este o *limbă cu dublă negație*: fiecare element negativ din propoziție are forță negativă, în care două elemente negative se anulează reciproc (26).

- (24) *De lanificio neminem metuo* [latină, Plaut]
despre tors.ABL nimeni.ACC teme.IND.1SG (Gianollo 2016)
‘În privința torsului nu mă tem de nimeni.’
- (25) *Ratione utuntur ludis poscunt neminem* [latină, Plaut]
rațiune.ABL folosi.IND.3PL jocuri.ABL cere.IND.3PL nimeni.ACC
‘Sunt raționali: în timpul jocurilor nu cer de la nimeni.’
- (26) *aperte enim adulantem nemo non videt* [latină, Cicero]
pe-față de fapt lingușind.ACC.SG nimeni.NOM nu vedea.IND.3SG
lit. ‘De fapt, nimeni nu îl vede pe cel care flatează pe față.’
‘De fapt, toată lumea observă pe cel care flatează pe față.’

Din perspectivă diacronică, în tranziția de la latină la limbile romanice, se observă o schimbare importantă a parametrului concordanței negative: spre deosebire de latină, care este o limbă fără concordanță negativă, limbile romanice fiice sunt limbi cu concordanță negativă de diverse tipuri (Poletto 2016 și referințele). Astfel, româna este o limbă cu concordanță negativă strictă, pe când limbi romanice precum italiana, portugheza sau spaniola sunt limbi cu concordanță negativă nonstrictă. După cum se poate observa din setul de exemple de mai jos, atât în română (27a), cât și în italiană (28a), verbul concordă obligatoriu în negație cu un indefinit negativ postverbal. Apar însă diferențe atunci când elementul negativ este preverbal: în română (27b), concordanța verbului este obligatorie (vezi agramaticalitatea exemplului (27b’)); în schimb, în italiană (28b), prezența negației la verb este ilegală în prezența unui element negativ antepus (vezi agramaticalitatea exemplului (28b’)).

- (27) a. *Nu am văzut pe nimeni.* [română]
a'. **Am văzut pe nimeni.*
b. *Nimeni nu a venit.*
b'. **Nimeni a venit.*
- (28) a. *Gianni non ha telefonato a nessuno.* [italiană]
Ion nu a telefonat la nimeni
‘Ion nu a telefonat nimănui.’
a'. **Gianni ha telefonato a nessuno*
Ion a telefonat la nimeni

- b. **Nessuno** ha telefonato.
 nimeni a telefonat
 ‘Nimeni nu a telefonat.’
- b'. ***Nessuno non** ha telefonato.
 nimeni nu a telefonat

Astfel, din perspectiva unei *comparații majore* (investigarea diacroniei unei familii de limbi), observăm o schimbare esențială de parametru în tranziția de la latină la limbile romanice: limbile romanice devin limbi cu concordanță negativă de diverse tipuri (strictă sau nonstrictă). Gemenii acestei schimbări parametrice majore se găsesc în latina târzie (vezi Gianollo 2021 și referințele).

Comparația diacronică se poate aplica în interiorul aceleiași limbi prin comparația de faze succesive ale limbii respective, devenind astfel un tip de *comparație minoră* și prezentând toate atributele acestui tip de comparație (vezi secțiunea 2.2 *supra*).

De exemplu, Dragomirescu (2008) observă că, în româna veche, există un set limitat de exemple cu concordanță negativă nonstrictă (29)-(30) – care circulă în paralel cu exemple cu concordanță negativă strictă (31), opțiunea statistic majoră. Setul de exemple din (29)-(31) revelă caracteristicile tipice ale unui sistem cu concordanță negativă nonstrictă: atunci când indefinitul negativ este postverbal (30), marcatorul de negație la verb este prezent; în schimb, când indefinitul negativ este preverbal, marcatorul de negație este prezent (31) (concordanță negativă strictă) sau poate lipsi (29) (concordanță negativă nonstrictă). Cercetarea extinsă din *The Syntax of Old Romanian* (Manea 2016) confirmă observațiile preliminare din Dragomirescu (2008).

- (29) a. *ceară cu credință **nemică** gândindu-se* (*Codicele Voroneățean*, 1563-1583¹³)
 b. *Domnul e luminra mea și scoțătoriulu mie<u>, de **nimenre** me voiu teame* (*Psaltirea Hurmuzaki*, 1500-1510)
- (30) a. *Fără mine **nu** puteți face **nemica*** (Coresi, *Tâlcul evangheliilor*, 1567)
 b. *Nici de-acum înainte **nu** vom să greșim lor **nimica*** (*Documente și însemnări*, Act diplomatic, XLIV, 1600)
 c. *să **nu** facem **nemica*** (*Documente și însemnări*, Scrisoare, XCIII, 1593)
- (31) a. *La toți iară, ficiorii lu Israil necăiurile **nice un** căine **nu** va cărcni nice între oameni, nice între dobitoace* (*Palia de la Orăștie*, 1582)
 b. ***nime nu** poate sluji a doi domni* (*Noul Testament*, 1648)
 c. ***nimic nu** iaste de jale sau de întristăciune* (Antim, *Didahii*, 1722-1725)

¹³ Datarea textelor vechi este preluată din Pană Dindelegan și Maiden (2016); exemplele sunt preluate din cele două surse citate (Dragomirescu 2008; Manea 2016) sau identificate de mine în corpus.

În lumina acestor exemple, ne putem întreba dacă româna veche era o limbă cu concordanță negativă nonstrictă sau dacă româna veche manifesta un sistem cu gramatică dublă, în care concordanța negativă strictă și concordanța negativă nonstrictă coexistă¹⁴. Dat fiind că exemple precum cele din (29) sunt periferice, cel mai plauzibil răspuns este că româna veche nu era o limbă cu concordanță negativă nonstrictă. Însă exemplele de acest tip, deși rare, nu sunt accidentale; așadar, care este relevanța existenței lor într-o fază mai veche a românei? Cel mai plauzibil răspuns este acela că acestea reprezintă niște arhaisme sintactice dintr-o fază neatestată a românei de tranziție de la setarea parametrică limbă fără concordanță negativă a latinei către setarea de limbă cu concordanță negativă a limbilor romanice, păstrate sub influența contactului cu slavona bisericească; slavona bisericească a fost catalogată drept o limbă cu concordanță negativă nonstrictă (Șimić 2022)¹⁵, iar alternanțe de tipul celor din româna veche discutate mai sus au fost identificate și în slavona bisericească (vezi discuția la Willis 2013: 368-81).

Abordări diacronice similare au fost propuse și pentru alți parametri generativi sau tipologici: vezi, de exemplu, cu privire la parametrul poziției centrului, analiza tranziției de la un sistem cu centru final la sisteme cu centru inițial, abordată din perspectiva unei comparații majore în trecerea de la latină la limbile romanice, efectuată de Ledgeway (2012; 2014), precum și investigațiile microcomparative privitoare la limbile romanice, care prezintă în fazele medievale relicve de structuri cu centru final (pentru italiana veche, vezi Poletto 2014; pentru româna veche, vezi Dragomirescu 2018; Nicolae 2019); sau, cu privire la parametrul analitic-sintetic, vezi analiza tranziției de la un sistem sintetic la sisteme preponderent analitice, abordată din perspectiva unei comparații majore în trecerea de la latină la limbile romanice, efectuată de Ledgeway (2012; 2017), precum și analizele microcomparative efectuate pentru fiecare limbă romanică în parte.

În concluzie, aplicată macrocomparativ sau microcomparativ, abordarea diacronică servește la identificarea **mecanismelor și a direcției schimbării parametrice**, oferind indicii despre **sursa variației parametrice**.

2.4. COMPARAȚIA AREALĂ

Această metodă complementară vizează **compararea limbilor vorbite în aceeași zonă geografică** – din aceeași *uniune lingvistică* sau *sprachbund*. O uniune lingvistică/un *sprachbund* reprezintă „o arie în care contactul îndelungat, intens și strâns dintre vorbitorii mai multor limbi diferite a dus la o convergență structurală masivă între limbi care odinioară erau destul de diferite unele de altele” (Joseph 2001: 19).

¹⁴ Gramatici în competiție (Kroch 1989) sau în coexistență pașnică (Ipoteza multiglosiei gramaticale) (Lavidas 2021).

¹⁵ „Croatian Church Slavonic is a nonstrict negative concord proper language. The same goes for Old Church Slavonic and Greek” (Șimić 2022:233).

Prin comparație areală, se pot identifica relațiile dintre limbi atât prin intermediul parametrilor de variație (generativi și tipologici), cât și prin stabilirea de liste de trăsături convergente (metodologia standard din tipologia areală, cf. Koptjevskaja-Tamm 2010, dar vezi Friedman 2011 pentru o critică a acestei metode).

Luând drept material de lucru Uniunea Lingvistică Balcanică – sprachbundul probabil cel mai bine examinat până acum – și folosindu-ne de unii dintre parametri deja introduși mai sus (pentru că listele de trăsături convergente sunt mai bine examinate decât parametrii; vezi Mišeska Tomić 2006 pentru o sinteză), putem examina limitele comparației areale.

Să examinăm întâi parametrul *pro-drop*. Într-o manieră simplificată, valorile acestui parametru sunt reluate în schema din (32):

(32) **Parametrul *pro-drop* (valori)**

(a) *limbi pro-drop*

(a₁) *limbi cu pro-drop generalizat*

(a₂) *limbi cu pro-drop parțial*

(b) *limbi non-pro-drop*

(c) *limbi cu pro-drop radical*

Toate limbile balcanice majore – româna și dialectele sale istorice balcanice, bulgara, macedoneana, albaneza și greaca – sunt limbi cu *pro-drop* generalizat. Dacă ținem cont de faptul că limbile romanice prezintă variație, nefiind toate limbi cu *pro-drop* generalizat (franceza este o limbă non-*pro-drop*; portugheza braziliană este o limbă cu *pro-drop* parțial; dialectele italienești de nord sunt limbi cu *pro-drop* parțial; vezi secțiunea 2.2 *supra*) și că limbile slave nu sunt integral limbi *pro-drop* (rusa, limbă slavă de est, și soraba, limbă slavă de vest, nu sunt limbi cu *pro-drop* generalizat; vezi Lindseth 1998), atunci se observă că limbile din Uniunea Lingvistică Balcanică sunt convergente în setarea acestui parametru, deși, din punct de vedere genealogic, limbile prezintă setări parametrice nu într-un tot convergente.

Un exercițiu similar se poate face și cu parametrul concordanței negative, ale cărui valori sunt prezentate în schema din (33):

(33) **Parametrul concordanței negative (valori)**

(a) *limbi fără concordanță negativă*

(b) *limbi cu concordanță negativă:*

(b₁) *limbi cu concordanță negativă strictă*

(b₂) *limbi cu concordanță negativă nonstrictă*

Din nou, toate limbile balcanice – româna (34) și dialectele sale istorice balcanice, bulgara (35), macedoneana (36), albaneza (37) și greaca (38) – prezintă aceeași setare parametrică, și anume sunt limbi cu concordanță negativă strictă.

- (34) a. *Nu am văzut **pe nimeni**.* (română)
 b. ***Nimeni** nu a venit.*
- (35) a. ***Ne vidyah nikogo.*** (bulgară)
 b. ***Nikoy ne doide.***
- (36) a. ***Ne vidov nikogo.*** (macedoneană)
 b. ***Nikoj ne dojde.***
- (37) a. ***Nuk pashë askënd.*** (albaneză)
 b. ***Askush nuk erdhi.***
- (38) a. ***Den ída kanénan.*** (greacă)
 b. ***Kaneís den írthe.***
 ‘Nu am văzut pe nimeni.’ [traducere pentru toate seturile de exemple]
 ‘Nimeni nu a venit.’

Slavona bisericească și greaca mai veche sunt limbi cu concordanță negativă nonstrictă (Šimić 2022, 233); latina este o limbă fără concordanță negativă, iar limbile romanice (cu excepția românei) au devenit limbi cu concordanță negativă nonstrictă (vezi discuția din secțiunea 2.3 *supra*). În schimb, ceea ce observăm în sprachbundul balcanic este un fenomen puternic de convergență parametrică: toate limbile balcanice majore prezintă aceeași setare parametrică, care s-a consolidat diacronic.

În concluzie, comparația areală servește nu doar la stabilirea de liste de trăsături convergente (metodă standard în lingvistica areală), ci și la identificarea **convergențelor parametrice** dintr-o uniune lingvistică.

4. CONCLUZII

În acest articol, am examinat principalele metode de comparație a limbilor utilizate în cercetările de sintaxă comparată, subliniind domeniul de aplicare și limitele fiecăreia. Comparația majoră surprinde diferențele parametrice majore dintre limbi, pe când – în funcție de domeniul de aplicație – comparația minoră servește la identificarea microvariației la diverse niveluri; prin comparația diacronică – aplicată ca un tip de comparație majoră sau minoră –, se identifică mecanismele și direcția schimbărilor parametrice, iar comparația areală identifică convergențe parametrice care servesc la delimitarea uniunilor lingvistice.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

- Auwers, Johan van der, Lauren Van Alsenoy, 2016, „On the typology of negative concord”, *Studies in Language*, vol. 40, nr. 3, 473–512. <https://doi.org/10.1075/sl.40.3.01van>.
- Baker, Mark C., 2005, „On verb-initial and verb-final word orders in Lokaa”, *Journal of African Languages and Linguistics*, vol. 26, nr. 2, 125–164. <https://doi.org/10.1515/jall.2005.26.2.125>.

- Biberauer, Theresa (ed.), 2008, *The Limits of Syntactic Variation*. Amsterdam: John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/la.132.16bak>.
- Brandi, Luciana, Patrizia Cordin, 1989, „Two Italian dialects and the null subject parameter”, în Osvaldo A. Jaeggli, Kenneth J. Safir (ed.), *The Null Subject Parameter*, Dordrecht: Kluwer, 111–142.
- Chung, Sandra, 1998, *The Design of Agreement. Evidence from Chamorro*, Chicago: University Press.
- Comrie, Bernard, 1989, *Language Universals and Linguistic Typology*, ed. 2, Oxford: Basil Blackwell.
- D'Alessandro, Roberta, 2015, „Null subjects”, în Antonio Fábregas, Jaume Mateu, Michael T. Putnam (ed.), *Contemporary Linguistic Parameters*, London: Bloomsbury Academic, 201–226.
- Dragomirescu, Adina, 2008, „Concordanța negației în limba română veche”, în Gabriela Pană Dindelegan (ed.), *Limba română. Dinamica limbii, dinamica interpretării*, București: Editura Universității din București, 219–226.
- Dragomirescu, Adina, 2018, „Language contact and the syntax of Old Romanian: on the head parameter”, *Revue roumaine de linguistique*, vol. 63, nr. 4, 379–395.
- Duarte, Maria Eugenia, 1995, *A perda do princípio „Evite Pronome” no português brasileiro*, teză de doctorat, Universidade Estadual de Campinas.
- Feagin, Crawford, 1979, *Variation and Change in Alabama English: A Sociolinguistic Study of the White Community*, Washington, DC: Georgetown University Press.
- Ferreira, Marcelo, 2009, „Null subjects and finite control in Brazilian Portuguese”, în Jairo Nunes (ed.), *Minimalist Essays on Brazilian Portuguese Syntax*, Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 17–49. <https://doi.org/10.1075/la.142.04fer/html>.
- Foreman, John, 1999, „Syntax of negative inversion in non-standard English”, în Kimary N Shahin, Susan Blake, Eun-Sook Kim (ed.), *The Proceedings of the 17th West Coast Conference on Formal Linguistics*, Stanford: CSLI Publications, 205–219.
- Friedman, Victor A., 2011, „The Balkan languages and Balkan linguistics”, *Annual Review of Anthropology*, vol. 40, nr. 1, 275–291. <https://doi.org/10.1146/annurev-anthro-081309-145932>.
- Gianollo, Chiara, 2016, „The Latin system of negation at the syntax-semantics interface”, *Rivista di grammatica generativa*, vol. 38, 115–135.
- Gianollo, Chiara, 2021, „Feature reanalysis and the Latin origin of Romance negative concord”, în Jóhannes Gísli Jónsson, Þórhallur Eythórsson (ed.), *Syntactic Features and the Limits of Syntactic Change*, Oxford: Oxford University Press, 113–138.
- Green, Lisa J., 2002, *African American English: A Linguistic Introduction*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Greenberg, Joseph H., 1963, „Some universals of grammar with particular reference to the order of meaningful elements”, în Joseph H. Greenberg (ed.), *Universals of Language*, Cambridge, MA: MIT Press, 58–90.
- Gregorčič, Kristina, Gašper Ilc, Jakob Lenardič, 2024, „Negation and negative concord in Slovenian”, în Gréte Dalmi, Jacek Witkoś, Piotr Ceglowski (ed.), *Strict Negative Concord in Slavic and Finno-Ugric: Licensing, Structure and Interpretation*, Berlin, Boston: De Gruyter Mouton, 139–186. <https://doi.org/10.1515/9783110754834-005>.
- Holmberg, Anders, Aarti Nayudu, Michelle Sheehan, 2009, „Three partial null-subject languages: A comparison of Brazilian Portuguese, Finnish and Marathi”, *Studia Linguistica. A Journal of General Linguistics*, vol. 63, nr. 1, 59–97. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9582.2008.01154.x>.
- Huang, C.-T. James, 1984, „On the distribution and reference of empty pronouns”, *Linguistic Inquiry*, vol. 15, nr. 4, 531–574.
- Joseph, Brian D., 2001, „Is Balkan comparative syntax possible?”, în María-Luisa Rivero, Angela Ralli (ed.), *Comparative Syntax of the Balkan Languages*, Oxford: Oxford University Press, 17–43.
- Kayne, Richard S., 2000, „Microparametric syntax: Some introductory remarks”, în *Parameters and Universals*, Oxford: Oxford University Press, 3–9.

- Kayne, Richard S., 2005, „Silent Years, Silent Hours”, în *Movement and Silence*, Oxford: Oxford University Press, pp. 241–260. Disponibil la: <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780195179163.003.0010>.
- Kayne, Richard S., 2013, „Comparative syntax”, *Lingua*, vol. 130, 132–151. <https://doi.org/10.1016/j.lingua.2012.10.008>.
- Kopitar, Jernej, 1829, „Albanische, walachische und bulgarische Sprache”, *Jahrbücher der Literatur*, vol. 46, 59–106.
- Koptjevskaja-Tamm, Maria, 2010, „Linguistic typology and language contact”, în Jae Jung Song (ed.), *The Oxford Handbook of Linguistic Typology*, Oxford: Oxford University Press, 568–590. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199281251.013.0027>.
- Kroch, Anthony S., 1989, „Reflexes of grammar in patterns of language change”, *Language Variation and Change*, vol. 1, nr. 3, 199–244. <https://doi.org/10.1017/S0954394500000168>.
- Lavidas, Nikolaos, 2021, *The Diachrony of Written Language Contact: A Contrastive Approach*. Leiden/Boston: Brill.
- Ledgeway, Adam, 2012, *From Latin to Romance: Morphosyntactic Typology and Change*. Oxford: Oxford University Press.
- Ledgeway, Adam, 2014, „Parametrul poziției centrului și efectele sale pragmatice în trecerea de la latină la limbile romanice”, în Rodica Zafiu, Adina Dragomirescu, Alexandru Nicolae (ed.), *Limba română: Sincronie și diacronie în studiul limbii române*, vol. I, București: Editura Universității din București, 191–201.
- Ledgeway, Adam, 2017, „Syntheticity and analyticity”, în Andreas Dufter, Elisabeth Stark (ed.), *Manual of Romance Morphosyntax and Syntax*, Berlin: Walter de Gruyter, 839–886.
- Lindseth, Martina, 1998, *Null-Subject Properties of Slavic Languages*, Lausanne: Peter Lang. <https://doi.org/10.3726/b12585>.
- Longobardi, Giuseppe, 2017, „Principles, parameters, and schemata: A constructivist UG”, *Linguistic Analysis*, vol. 41, nr. 3–4, 517–558.
- Longobardi, Giuseppe, Cristina Guardiano, 2017, „Phylogenetic reconstruction in syntax: The parametric comparison method”, în Adam Ledgeway, Ian Roberts (ed.), *The Cambridge Handbook of Historical Syntax*, Cambridge: Cambridge University Press, 241–272. <https://doi.org/10.1017/9781107279070.013.013>.
- Longobardi, Giuseppe, Cristina Guardiano, Giuseppina Silvestri, Alessio Boattini, Andrea Ceolin, 2013, „Toward a syntactic phylogeny of modern Indo-European languages”, *Journal of Historical Linguistics*, vol. 3, nr. 1, 122–152. <https://doi.org/10.1075/jhl.3.1.07lon>.
- Manea, Dana, 2016, „Negators and negative constructions”, în Gabriela Pană Dindelegan, Martin Maiden (ed.), *The Syntax of Old Romanian*, Oxford: Oxford University Press, 588–602.
- Manoliu Manea, Maria, 1971, *Gramatica comparată a limbilor romanice*, București: Editura Didactică și Pedagogică.
- Manoliu Manea, Maria, 1977, *Elemente de sintaxă comparată romanică. Tipologie și istorie*, București: Tipografia Universității din București.
- Manzini, Maria-Rita, Leonardo M. Savoia, 2005, *I dialetti italiani e romanci: morfossintassi generativa*, 3 vol., Edizioni dell’Orso.
- Miklosic, Franz von, 1861, „Die slavischen Elemente im Rumänischen”, *Denkschriften der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften. Philosophisch-historische Klasse*, vol. 12, 1–70.
- Mišeska Tomić, Olga, 2006, *Balkan Sprachbund Morpho-Syntactic Features*, Dordrecht: Springer.
- Nichols, Johanna, 1986, „Head-marking and dependent-marking grammar”, *Language*, vol. 62, nr. 1, 56–119.
- Nicolae, Alexandru, 2019, *Word Order and Parameter Change in Romanian. A Comparative Romance Perspective*. Oxford: Oxford University Press.
- Pană Dindelegan, Gabriela, Martin Maiden (ed.), 2016, *The Syntax of Old Romanian*, Oxford: Oxford University Press.
- Poletto, Cecilia, 2014, *Word Order in Old Italian*, Oxford: Oxford University Press.

- Poletto, Cecilia, 2016, „Negation”, în Adam Ledgeway, Martin Maiden (ed.), *The Oxford Guide to the Romance Languages*, Oxford: Oxford University Press, 833–856.
- Poletto, Cecilia, Christina Tortora, 2016, „Subject clitics”, în Adam Ledgeway, Martin Maiden (ed.), *The Oxford Guide to the Romance Languages*, Oxford: Oxford University Press, 772–785.
- Polinsky, Maria, 2012, „Linguistic typology and formal grammar”, în Jae Jung Song (ed.), *The Oxford Handbook of Linguistic Typology*, Oxford: Oxford University Press, 650–665. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199281251.013.0031>.
- Roberts, Ian, 2009, „Varieties of French and the null subject parameter”, în Theresa Biberauer, Anders Holmberg, Ian Roberts, Michelle Sheehan (ed.), *Parametric Variation: Null Subjects in Minimalist Theory*, Cambridge: Cambridge University Press, 303–327. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511770784.001>.
- Roberts, Ian, 2012, „Macroparameters and minimalism: A programme for comparative research”, în Charlotte Galves, Sonia Cyrino, Ruth Lopes, Filomena Sandalo, Juanito Avelar (ed.), *Parameter Theory and Linguistic Change*, Oxford: Oxford University Press, 320–335. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199659203.003.0017>.
- Roberts, Ian, 2019, *Parameter Hierarchies and Universal Grammar*. Oxford: Oxford University Press.
- Šimić, Ana, 2022, „Non-Strict negative concord proper and languages in contact. Translating Latin into Croatian Church Slavonic and Greek into Old Church Slavonic”, în Imke Mendoza, Sandra Birzer (ed.), *Diachronic Slavonic Syntax: Traces of Latin, Greek and Church Slavonic in Slavonic Syntax*, Berlin, Boston: De Gruyter Mouton, 233–252. <https://doi.org/10.1515/9783110651331-011>
- Tubau Muntea, Susagna, 2008, *Negative Concord in English and Romance: Syntax-morphology interface conditions on the expression of negation*. Utrecht: LOT.
- WALS – Dryer, Matthew S., Martin Haspelmath (ed.), 2013, *WALS (=World Atlas of Language Structures) online*, Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.13950591>
- Willis, David, 2013, „Negation in the history of the Slavonic languages”, în David Willis, Christopher Lucas, Anne Breitbarth (ed.), *The History of Negation in the Languages of Europe and the Mediterranean: Volume I Case Studies*, Oxford: Oxford University Press, 341–398. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199602537.003.0009>.
- Zeijlstra, Hedde, 2004, „Syntactic vs. semantic Negation”, *Proceedings of Sinn Und Bedeutung*, vol. 8, 333–348. <https://doi.org/10.18148/sub/2004.v8i0.767>.

Anexă – limbi folosite spre exemplificare (clasificate conform Glottolog, <https://glottolog.org/>)

1. albaneza – indo-europeană
2. araba egipteană – afro-asiatică, semitică
3. assameza – indo-ariană
4. basca – izolat lingvistic
5. berbera – afro-asiatică, berber
6. bulgara – indo-europeană, slavă de sud
7. burmeza – sino-tibetană
8. catalana – indo-europeană, romanică
9. ceha – indo-europeană, slavă de vest
10. chamorro – austroneziană
11. chineza – sino-tibetană
12. coreana – coreanică
13. ebraica – afro-asiatică, semitică
14. engleza – indo-europeană, germanică
15. finlandeza – uralică, finică
16. franceza – indo-europeană, romanică
17. germana – indo-europeană, germanică

18. greaca (inclusiv greaca veche) – indo-europeană
19. hausa – afro-asiatică, chadică
20. islandeza – indo-europeană, germanică
21. italiana – indo-europeană, romanică
22. japoneza – japonică
23. kanuri – nilo-sahariană
24. khmera – austroasiatică, khmerică
25. latina – indo-europeană
26. lokaꝥ – niger-congo
27. macedoneana – indo-europeană, slavă de sud
28. marathi – indo-ariană
29. navajo – na-dené, athabaskan
30. neerlandeza (olandeza) – indo-europeană, germanic
31. poloneza – indo-europeană, slavă de vest
32. portugheza – indo-europeană, romanică
33. româna – indo-europeană, romanică
34. rusa – indo-europeană, slavă de est
35. slavona bisericească – indo-europeană, slavă de sud
36. slovena – indo-europeană, slavă de sud
37. soraba – indo-europeană, slavă de vest
38. spaniola – indo-europeană, romanică
39. suedeza – indo-europeană, germanică
40. thailandeză – kra-drai
41. turca – turcică
42. vietnameza – austroasiatică

TYPES OF COMPARISONS IN COMPARATIVE SYNTAX: A METHODOLOGICAL NOTE

Abstract

This methodological paper outlines key approaches to data comparison in comparative grammar, with a focus on syntax. It illustrates each method through representative examples—mainly syntactic parameters of variation as defined in generative grammar and classical linguistic typology—while also pointing out their respective limitations. Major comparative approaches tend to identify macroparameters, whereas other methods are more effective in capturing microvariation.